

Motion till riksdagen 2005/06:Sf388

av **Sven Brus m.fl. (kd)**

Barnens rätt i asylärenden

Motionen delad mellan flera utskott

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Barnets bästa främst i asylärenden	3
4	Asylsökande barn har rätt att höras	3
4.1	Rätten att höras i den nya processordningen	4
4.1.1	Särskilt utbildade barntolkar.....	4
5	Särskilt ömmande omständigheter för barn.....	4
6	Rätten till vård och skolgång för asylsökande barn.....	5
7	Låt de apatiska och svårt traumatiserade barnen stanna!.....	6
8	Asylsökande barn i gränslandet.....	6
9	Tre års väntan på en lösning för de ensamkommande flyktingbarnen	7
9.1	Ansvarsfrågan om mottagandet ännu ej löst.....	8
9.2	God man inom 24 timmar	8
9.3	Utdrag ur belastningsregistret innan god man kan utses	8
9.4	Högst tre månaders handläggningstid för asylsökande barn.....	9

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hänsyn till barnets bästa skall väga tyngre än samhällets intresse av att reglera invandringen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om asylsökande barns rätt att höras.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rätten till muntlig förhandling även omfattar barn i asylprocessen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilt utbildade barntolkar.
5. Riksdagen beslutar om ändring av lydelsen i den nyligen föreslagna ändringen av 5 kap. 6 § utlänningslagen enligt följande: Om uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund, får tillstånd beviljas en utlänningsöver 18 år om det vid en samlad bedömning av utlänningsituationen föreligger sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen skall särskilt beaktas utlänningshälsotillstånd, anpassning till Sverige och situation i hemlandet. Barn får beviljas uppehållstillstånd enligt denna paragraf om det föreligger särskilt ömmande omständigheter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om asylsökande barns rätt till vård och skolgång.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att apatiska flyktingbarn skall få stanna.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en flyktingbarnskommission.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda frågan om ansvaret för asylsökande barn som av något skäl omhändertagits av myndigheterna men som vid utvisning återförs till sina föräldrar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansvaret för mottagandet av de ensamkommande flyktingbarnen.
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i 3 § andra stycket lag om god man för ensamkommande barn så att det framgår att förordnandet av god man skall ske inom 24 timmar från barnets ankomst.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om överförmyndarens rätt att begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister i samband med att en person förordnas till god man för ett ensamkommande eller ensamt barn.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högst tre månaders handläggningstid för asylsökande barn.

¹ Yrkandena 11 och 12 hänvisade till LU.

3 Barnets bästa främst i asylärenden

FN:s barnkonvention ratificerades av Sverige redan 1996. Barnkonventionen och barns rättigheter lyftes sedan fram i samband med lagändringen av utlänningslagen som trädde i kraft den 1 januari 1997. Bland annat infördes en portalparagraf som innebär att man i fall som rör ett barn särskilt skall beakta vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver.

Trots denna portalparagraf finns det många fall där man underlåtit att höra barnen eller där de avvisats med en motivering som står i direkt strid med barnets bästa. I flera avvisningsbeslut sedan 1996 har man bortsett från portalparagrafen genom att hänvisa till följande:

Enligt 1 kap. 1 § andra stycket utlänningslagen skall i fall som rör ett barn särskilt beaktas vad hänsynen till barnets hälsa och utveckling samt barnets bästa i övrigt kräver. Förebilden för bestämmelsen är artikel 3 i barnkonventionen. Kravet i artikel 3 i konventionen att barnets bästa skall beaktas är emellertid inte absolut. Hänsynen till andra viktiga intressen kan leda till att åtgärder som i och för sig inte är förenliga med barnets bästa ändå måste vidtas. Samhällets intresse att reglera invandringen är ett sådant viktigt övergripande intresse som kan vägas mot barnets intresse att få vistas i Sverige. En avvisning eller utvisning av en familj med barn måste kunna beslutas och genomföras även om det finns omständigheter i det enskilda fallet som talar för att det hade varit bäst för barnet att få stanna här (SOU 1995:75 s. 232).

Kristdemokraterna kräver att barnets bästa alltid skall sättas främst. Allt annat är en avvikelse från barnkonventionen.

4 Asylsökande barn har rätt att höras

Barnombudsmannen har påpekat att man måste se barnen som individer med egna rättigheter. Ett barns berättelse och upplevelser är lika viktiga som en vuxens och kan tillföra nya och intressanta uppgifter vid handläggningen av en asylansökan. Kristdemokraterna delar denna uppfattning.

I Barnombudsmannens rapport från år 2000 Barnets bästa i asylärenden uppmärksammades problemet med att barn mycket sällan hörs i asylärenden. Som en reaktion på rapporten genomförde Migrationsverket för tre år sedan en utbildning om bl.a. barnkonventionen och dess betydelse i utlänningsrätten samt samtalsmetodik. Riktlinjerna för hörande av barn i asylutredningar skulle också ses över. Trots detta kvarstod bristerna år 2003. Under 2004 inledde Barnombudsmannen ett projekt kallat "Samtala med barn" samt en utbildning som avslutades i april 2005. Projektet och utbildningen har riktat sig till Migrationsverkets och socialförvaltningarnas tjänstemän samt politiker. Barnombudsmannen avser att sprida den kunskap som finns till andra delar av landet.

Barnets rätt att komma till tals är absolut enligt barnkonventionen. Kristdemokraterna anser att myndigheter som huvudregel, utifrån barnets egna

Fel! Okänt namn på

förutsättningar, skall höra varje barn om dess asylskäl. Om barnet inte vill bli hört eller det är olämpligt skall detta respekteras och redovisas i ärendet. Det är viktigt att poängtera att barnet aldrig har någon skyldighet att uttrycka sin åsikt. I de fall ett barn i en familj inte hörs personligen skall myndigheten höra barnets vårdnadshavare noga om barnets egna asylskäl. Kristdemokraterna kommer att följa utvecklingen i denna fråga mycket noggrant.

4.1 Rätten att höras i den nya processordningen

I den nya instans- och processordningen har särskilt betonats vikten av ett tvåpartsförfarande samt rätten till muntlighet i två instanser. Detta är grundläggande för att värna en rättssäker asylprövning. Regeringen föreslår att bestämmelsen om muntlig förhandling i migrationsdomstol skall motsvara 9 § förvaltningsprocesslagen. Huvudregeln är således ett skriftligt förfarande. En utlänningsbeslut som för talan i målet skall vid begäran ha rätt till muntlig förhandling om ”förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar mot det”. Kristdemokraterna menar att det är ytterst viktigt att fler muntliga förhandlingar verkligen kommer att äga rum i praktiken. Att det i utlänningslagen stadgas att ett barn som berörs av ett beslut skall höras om det inte är olämpligt (1 kap. 11 § nya utlänningslagen) kan inte anses klargöra processen i migrationsdomstol i fråga om barn. Det måste göras tydligt att bestämmelsen om muntlig förhandling i migrationsdomstol också omfattar barn.

4.1.1 Särskilt utbildade barntolkar

Eftersom var tredje asylsökande är barn har Barnombudsmannen föreslagit att det bör utbildas professionella tolkar med särskilt kompetens att tala med barn i olika åldrar och barn med traumatiska erfarenheter. Utbildning i utvecklingspsykologi och barns olika sätt att kommunicera, samt barns språkutveckling i olika kulturer bör införas i tolkutbildningen. Vidare har även föreslagits att en särskild auktorisation av barntolkar införs. Detta är viktigt, inte minst ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

5 Särskilt ömmande omständigheter för barn

Kristdemokraterna föreslår att den nya lydelsen i den föreslagna utlänningslagens 5 kap. 6 § blir ”uppehållstillstånd på grund av ömmande omständigheter”. Denna paragraf är resultatet av regeringens förslag att utvidga skyddsbegreppet och samtidigt utmönstra humanitära skäl som grund för uppehållstillstånd. Regeringen har föreslagit att beviskravet för denna undantagsregel skall vara synnerligen ömmande omständigheter. Det rör sig således om starka krav för att uppehållstillstånd på denna grund skall aktualiseras. Begreppet ”synnerligen” visar att tillämpningsområdet är klart begränsat och är

en undantagsregel. Tanken är att de som, med den nya lagstiftningen, beviljas asyl antingen flyktingförklarar eller klassas som skyddsbehövande.

När det förekommer barn i asylprocessen, oavsett om det är barn i en familj eller ensamkommande barn, är det särskilt viktigt att det framgår att barnens asylskäl inte behöver vara lika starka som för en vuxen. Vi föreslår därför att man i den nya utlänningslagens 5 kap. 6 § andra stycket preciserar att barn kan beviljas uppehållstillstånd när "särskilt" ömmande omständigheter föreligger. På så sätt skriver man in i lagtexten att kraven för barn är lägre ställda, vilket är lämpligt inför framtida domstolsprövning. Förslaget ligger i linje med Rädna Barnens rekommendationer. Vi föreslår även att det för barn särskilt skall beaktas hälsotillstånd men även anpassning till Sverige och situation i hemlandet skall vägas in.

Kristdemokraterna föreslår att riksdagen beslutar om ändring av den föreslagna lydelsen i 5 kap. 6 § enligt följande:

Om uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund, får tillstånd beviljas en utlänning över 18 år om det vid en samlad bedömning av utlänningens situation föreligger sådana synnerligen ömmande omständigheter att han eller hon bör tillåtas stanna i Sverige. Vid bedömningen skall särskilt beaktas utlänningens hälsotillstånd, anpassning till Sverige och situation i hemlandet.

Barn får beviljas uppehållstillstånd enligt denna paragraf om det föreligger särskilt ömmande omständigheter.

6 Rätten till vård och skolgång för asylsökande barn

Asylsökande barn har i dag rätt till samma sjukvård, tandvård och skolgång som andra barn i samhället. Landstingen svarar för vården och får genom Migrationsverket ersättning av staten. Skola ordnas för barn i skolåldern och undervisningen köps som regel från den kommun som barnet vistas i.

Trots att samma regler gäller för asylsökande barn som andra barn har det hänt att de nekats vård eller skolgång. Man har exempelvis med hänvisning till att barnet saknat de sista fyra siffrorna i sitt personnummer nekat till vård eller inskrivning vid skolan. Det har även hänt att vissa vårdcentraler har tagit ut en avgift för barn till flyktingar även om andra barn haft rätt till avgiftsfri vård. Statskontoret har i en rapport¹ konstaterat brister inom utbildning, undervisning och innehåll för asylsökande barn. Landstingen och kommunerna måste på lämpligt sätt uppmärksammas på asylsökande barns obestridliga rätt till vård och skolgång. Ansvarigt statsråd har tidigare utlovat en uppföljning av att de asylsökande barnen verkligen får det de har rätt till. Kristdemokraterna utgår från att detta görs och kommer att bevaka utvecklingen noggrant.

¹ 2004:12 Asylsökande barns skolgång.

Fel! Okänt namn på

Kristdemokraterna välkomnar att ytterligare medel, enligt budgetpropositionen, tillförs för att stärka asylsökandes rätt till sjukvård samt gömda barns skolgång.

7 Låt de apatiska och svårt traumatiserade barnen stanna!

Det senaste året har minst ett hundra barn från asylsökande familjer tagits in på barnpsykiatriska kliniker. Barn som slutat äta och dricka och måste sondmatas för att överleva. Deras verklighet är så fruktansvärd att de avskärvat sig från den och blivit onåbara. Vårdande läkare har funnit tidiga psykiatriska och somatiska störningar hos dessa barn vilket inte kan förvåna någon när man ser till deras upplevelser. Vilket barn kan bevittna hur mamman våldtas och närstående misshandlas och dödas utan att självt drabbas av svåra störningar? Bilderna av dessa apatiska barn har väckt en våg av sympati hos svenska folket men också en storm av upprördhet över det man ser som politikernas och myndigheternas okänslighet.

Den folkliga upprördheten har efter många turer slutligen fått den socialdemokratiska regeringen att fatta ett vägledande beslut i ett enskilt ärende. Beslutet innebar att det i bedömningen skulle tas större hänsyn till barn som har uppgivenhetssyndrom. Dessvärre har detta beslut visat sig sakna praktisk betydelse. I augusti fick tre av fem apatiska barn nej på sin asylansökan. Kristdemokraterna anser att de apatiska och svårt traumatiserade barnen skall få stanna i Sverige. Dessutom kräver vi att en flyktbarnkommission skall tillsättas som får i uppgift att bringa klarhet i vad som har hänt med de barn som tidigare har utvisats.

8 Asylsökande barn i gränslandet

De senaste åren har det förekommit fall där barn till asylsökande familjer av olika orsaker har omhändertagits. I ett fall var det modern som av psykiska skäl inte kunde ta hand om sitt barn. Oavsett orsaken till att barnet omhändertagits uppstår det ett problem när familjen får ett utvisningsbeslut. Barnen skall plötsligt utvisas tillsammans med föräldrarna som tidigare bedömts inte kunna ta hand om barnet eller inte ansetts lämpade att ta hand om barnet. Fråga uppstår således om vem som har ansvaret för detta barns välbefinnande när utvisning sker. Denna fråga bör skyndsamt utredas av regeringen. I avvaktan på en sådan utredning bör ingen utvisning av omhändertagna barn genomföras.

9 Tre års väntan på en lösning för de ensamkommande flyktingbarnen

År 2004 sökte 388 ensamkommande barn asyl i Sverige. Barn och unga som tvingas lämna sin familj och sitt hem genomgår ett stort trauma. Många har dessutom upplevt svårigheter före och under flykten. Ovissheten här samt oron för anhöriga i hemlandet utgör en svår psykisk press när de väl är i Sverige.

Omkring hälften av barn och unga som kommer till Sverige har hittills placerats i gruppboende på Migrationsverkets förläggningar. Under 2003 försvann 48 barn och ungdomar² från dessa förläggningar utan att man med säkerhet vet vad som har hänt med dem. Vissa av dessa barn riskerar att hamna i händerna på personer som utnyttjar dem i prostitution eller liknande. Enligt polisen var 1 500 barn på flykt och försvunna runt om i landet i juni 2004.³

Enligt FN:s konvention om barns rättigheter har ensamkommande flyktingbarn rätt till samma skydd som andra barn i Sverige. När svenska barn far illa griper sociala myndigheter in omedelbart – samma dag om det behövs. När svenska barn försvinner spårlost organiseras skallgångskedjor samma dag. Detsamma gäller inte flyktingbarnen.

Det är drygt tre år sedan bristerna i mottagandet av ensamkommande flyktingbarn uppmärksammades, särskilt frågan om att barn försvinner från förläggningar. Våren 2002 krävde riksdagen att regeringen snarast skulle återkomma med förslag avseende ansvaret för de ensamkommande barnen. Inget hände. Migrationsverket och Socialstyrelsen presenterade i juni 2002 en rapport med olika förslag till åtgärder. Förslaget låg under lång tid hos ansvarigt statsråd som sedermera avfärdade det som alltför dyrt. Efter att den socialdemokratiska regeringen satt en annan prislapp på de ensamkommande flyktingbarnens trygghet än på svenska barns trygghet har väntan varit lång. I juli 2004 utsattes Sverige för mycket allvarlig kritik från Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter när det gäller de asylsökande barnens situation. Kristdemokraternas krav i flera motioner, frågor och interpellationer har inte hörtsammats. Den socialdemokratiska regeringens tystnad i frågan har varit ytterst anmärkningsvärd.

Först i april i år föreslog regeringen en ny lag om god man för ensamkommande flyktingbarn. Den nya lagen innebär avsevärda förbättringar, men Kristdemokraterna anser att det behövs ytterligare skärpningar av lagstiftningen.

² Rädda Barnen har hämtat uppgiften från Migrationsverkets genomgång av ärenden där barn avvikit. 2003.

³ Sveriges Radios Eko-redaktion. Juni 2004.

Fel! Okänt namn på

9.1 Ansvarsfrågan om mottagandet ännu ej löst

Frågan om vem som skall ansvara för mottagandet av de ensamkommande barnen har dock fortfarande inte lösts. Kristdemokraterna anser att socialtjänsten bör ha det entydiga ansvaret för de ensamkommande barnen redan vid ankomsten och bör ges möjlighet till särskild kompetensutveckling härför. Barnen måste få bästa möjliga omhändertagande i form av boende och särskilt stöd. På ett mycket tidigt stadium bör socialtjänsten ta ställning till om barnet bör ges en familjehemsplacering. Ett familjehem skulle till exempel knappast dröja med att anmäla ett försvinnande. Fler familjehem med beredskap att ta hand om flyktingbarn bör rekryteras och utbildas.

Regeringen har, enligt budgetpropositionen, för avsikt att överlämna en proposition under hösten 2005 avseende ansvaret för mottagandet. Förslaget innebär att mottagandet av ensamkommande barn skall föras över till kommuner som träffat överenskommelse om detta med Migrationsverket. Kristdemokraterna har länge krävt en förändring som innebär att ansvaret överförs till kommunerna. Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt återkomma med en proposition i denna fråga. Samtidigt vill vi påpeka att ett system som innebär att överenskommelser måste träffas med kommuner kan leda till vissa begränsningar i mottagandet.

9.2 God man inom 24 timmar

Kristdemokraterna har länge fört fram kravet om att de ensamkommande flyktingbarnen skall få en särskild företrädare utsedd inom 24 timmar efter ankomst. Därför välkomnade vi förslaget om en ny lag om god man med ett vårdnadsansvar. Detta är ett viktigt steg i rätt riktning för att kunna stärka skyddet för dessa barn. Kristdemokraterna anser dock, liksom flera viktiga remissinstanser, att det måste finnas en tidsgräns för när god man skall ha förordnats. I dag tar det alltför lång tid från det att barnet anländer till att en god man förordnas. Kristdemokraterna menar att detta måste ske inom 24 timmar efter barnets ankomst. Detta bör inarbetas i den nya lagstiftningen.

9.3 Utdrag ur belastningsregistret innan god man kan utses

Det finns i dag ingen möjlighet för överförmyndaren att i ett ärende om förordnande av god man begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister såsom kan ske vid anställning inom barnomsorgen.

Ensamkommande och ensamma barn befinner sig i en påtagligt utsatt situation. För dessa barn måste den gode mannen kunna garantera beskydd och trygghet. Uppdraget som god man för ett ensamkommande eller ensamt barn är ett mycket ansvarsfullt åtagande varför samhället måste kunna försäkra sig om att de personer som barnen anförtros är pålitliga och har barnens bästa i åtanke framför allt annat.

En registerkontroll kan i sig uppfattas som ett intrång i den personliga integriteten, även om den kontrollerade inte förekommer i registret. Det är emellertid högst angeläget att ingen olämplig person möjliggörs utnyttja ett skyddslöst barn för brottsliga ändamål. I valet mellan dessa intressen menar Kristdemokraterna att det måste accepteras att skyddet för den personliga integriteten får vidkännas en viss inskränkning till förmån för barnen, med svagt eget skydd. Överförmyndaren bör därför ges rätt att begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister i ärende om förordnande av god man för ensamkommande barn.

9.4 Högst tre månaders handläggningstid för asylsökande barn

Ensamkommande barn som söker asyl befinner sig i en mycket utsatt situation och de bär ofta med sig svåra upplevelser. Kristdemokraterna har framfört kravet om att tidsfristen för handläggning av ensamma barns ärenden sätts till tre månader. För två år sedan gick regeringen oss till mötes på denna punkt genom att skriva in tidsfristen i Migrationsverkets regleringsbrev. Redan då varnade vi dock för att det riskerade att bli en symbolhandling om verket inte fick resurser för att leva upp till målet. Våra farhågor har dessvärre besannats. Under 2004 avgjordes endast 21 procent av alla ansökningar om asyl från ensamkommande barn inom tre månader. Riksrevisionens styrelse⁴ har framfört stark kritik mot regeringen eftersom den menar att mycket mer skulle kunna göras för att uppnå målet om tre månaders handläggningstid. Migrationsverkets bristande resurser och regler har medfört att handläggningstiderna dragit ut på tiden.

Kristdemokraterna har i sitt budgetalternativ förstärkt Migrationsverkets anslag med 69 miljoner kronor år 2006, 133 miljoner kronor år 2007 samt 125 miljoner kronor år 2008, för att målet om högst tre månaders handläggningstid för asylsökande barn skall kunna uppnås.

Stockholm den 5 oktober 2005

Sven Brus (kd)

Inger Davidson (kd)

Ulrik Lindgren (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Olle Sandahl (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Torsten Lindström (kd)

Dan Kihlström (kd)

⁴ 2004/05:RRS15 Riksrevisionens styrelsens framställning angående snabbare asylprövning.